

Драма није сасвим иста, али је драма

Пише: Момчило Пантелић
уторак, 13 јануар 2009 15:06

(Политика, 13.01.2009)

Вашингтон, јануара – Како си, шта радиш – питање је које овдашњи познаник (и многи незнанци) доживљава као прилику за исповест. Каже да слободно време проводи најчешће уз телевизију, да су му дојадиле ресторани па да сам справља јела, да му је досадио и шопинг па да радије непосредно контактира с природом, да га мрзи да иде код лекара па сам себи даје дијагнозе и одређује терапију...

То је и наш случај, кажу му саговорници. Типични случајеви? Да, али – за кризна времена која су и овде банула.

Познаника и случајеве сличне његовом, на поменути избор је нагнало – помањкање новца или бар перспектива да би могло да се деси да им те „светиње” понестане. Било им је уобичајеније да почесто иду у биоскоп, једу ресторанске специјалитете, купују „крпице” – све донедавно кад је свакодневица почела да им сугерише да би 2009. могла да наликује 1929. години, којом су их дедови и очеви плашили кад су се одважили да их уместо бајкама заинтересују истинитим причама.

Садашње њихово одрицање од стечених навика, зналци оцењују као наговештај бољке која би могла да захвати цео систем. Процењују, наиме, да би такав „симптом” постао масован ако би се, бар донекле, репризирала Велика (економска) депресија од пре 80 година, после „црног уторка” – краха овдашњих берзи.

Губици у новој Великој депресији преживљавали би се махом интимно, без потресних јавних сцена – објашњава Елизабет Ворен, специјалиста за банкротства, са Универзитета Харвард. Не би било колона ојађених који све што им је преостало носе у нарамцима, ни редова пред покретним казанима бесплатних оброка, ни берзанских брокера сведених на уличне продавце јабука – већ би се грчеви подносили приватно, свођењем прохтева на задовољавање неопходности.

Мада, као и онда – уз повећану државну интервенцију за опоравак привреде и смањивање незапослености помоћу јавних радова с масовном радном снагом... Овакву прогнозу недавно је понудио „Бостон глоуб”, уз позивање на низ експерата, да би задовољио знатижељу савременика који се све чешће питају – шта би могло да их снађе

Драма није сасвим иста, али је драма

Пише: Момчило Пантелић
уторак, 13 јануар 2009 15:06

у временима чији им финансијски „земљотреси” почињу да личе на увод у „цунами” из треће, четврте па и пете деценије прошлог века. Животна сцена се отад толико променила да ни драма не би била иста – сугерише се.

За пола века просперитета стечене су залихе за одржавање пристојног стандарда и у великим искушењима, осим ако би она потрајала „предуго”. А извучене су и поуке из ондашње кризе, тако да се грешке, па ни страдања, неће поновити – предвиђају економисти.

Али, публика им памти да нису предвиђали ни да ће настати садашњи финансијски лом који је уздрмао гиганте Волстрита и милионе презадужених домаћинстава оставио без крова над главом. У таквим околностима, стрепња од понављања Велике депресије изгледа израженија од зевње од евентуалних нових терористичких напада.

Не теши их сасвим ни то што најпознатији „катастрофичар” међу овдашњим економистима Нуријел Рубини – који је предвидео садашња тумбања на тржишту некретнина, хипотека и кредита – не верује да је могућна реприза Велике депресије. Јер, он сада прогнозира да би 2009. могла да продуби рецесију и буде још гора од прошле године, коју је послератна генерација доживела као једну од најтежих. И приде: да ће и 2010. опоравак бити тако слабашан да ће осећај нелагодности остати чак и ако рецесија буде технички окончана.

Садашња рецесија ће бити озбиљнија од претходних, али може се избећи реприза Велике депресије ако се не понове ондашње грешке – сматра Џефри Сакс, утицајни економиста са Универзитета Колумбија и специјални саветник генералног секретара УН. „Ел паису” је изјавио да разлоге за такав релативни оптимизам налази и у чињеници да ће кормилу САД ускоро преузети Барак Обама који обећава да ће, за разлику од Џорџа Буша, побољшати међународну сарадњу, па да ускоро могу да се смање сада раширени страхови, иако рецесија не може брзо да се заустави.

Психолошки фактор је заиста битан – надовезује се Роберт Шилер, економиста са Јела. Ако дође до обећаних (Обаминих) великих улагања у инфраструктуру и грађани увиде да то даје плодове, осетиће олакшање и посветити се нормализацији. Али, додао је, проблем је у томе што смо сви у стању ишчекивања...

Поверење у економске прогностичаре је спласло јер су рецесију евидентирали кад се већ размахала – наставља „Њујорк тајмс”. Њихов компјутерски модел није регистровао емотивне факторе, као што је био шок због комбинације кредитне кризе и пада цена

Драма није сасвим иста, али је драма

Пише: Момчило Пантелић
уторак, 13 јануар 2009 15:06

кућа. Већина наших модела сачињена је тако да економија сама себи одређује рејтинг – прецизира Најџел Голт из масачусетске прогностичарске фирме.

Међу онима који слуте брзи опоравак је Рендел Мур, из фирме која истражује економске прогнозе. Сада је рецесија најдубља, али пакет (Обаминих) подстицајних мера и снижавање цена горива могли би да подстакну поверење потрошача и „врате нас на нормални колосек”.

Уложићемо у инфраструктуру (можда неколико стотина милијарди долара), с масовним јавним радовима, више него икад после стварања система аутопутева 1950-их, уверава Обама. Аналитичари га стога пореде са председником Френклином Рузвелтом, налазећи да је садашњи лидер у повољнијем положају од претходника.

Тим долазећег шефа Беле куће извукао је поуке а и није наследио економску депресију него се суочава с њеном претњом – констатује се. Неће, уз то, поновити ни Рузвелтову „грешку” која се огледа у околности да „није довољно улагао”, па стално повећавају суму потребну за стимулисање привредног опоравка. Такву оријентацију подржао је и оснивач Мајкрософта и један од најуспешнијих бизнисмена и најбогатијих људи данашњице Бил Гејтс. Конзервативнији кругови упозоравају, пак, да ће се повећати већ огроман буџетски дефицит (начињен под њиховим руководством).

Избећи понављање Велике депресије остаје, чини се, главни задатак ма колико увећавао друге невоље. Ирвин Кан (103) радио је на Волстриту онда, а сада је вероватно најстарији активни њујоршки финансијски аналитичар. За Би-Би-Си се присетио давне кризе која је била толико драматична да му је шеф замерио што се на послу смеје. Било, не поновило се – слажу се сви.

И није као што је било, наравно. Ту су телевизија, интернет...

Културолог Вирџинија Пострел прави и приснија поређења. Жене су, каже, у време Велике депресије имале само девет комада одеће а сада, у просеку, свака има по седам пари фармерки...

Драма није сасвим иста, али је драма

Пише: Момчило Пантелић
уторак, 13 јануар 2009 15:06

Коментатор „Вашингтон поста” Дејвид Игнејшус сматра, међутим, да би требало да оживи нешто од постдепресијског духа, који је уочио код свог оца. Пре свега – штедљивост и већа посвећеност стварању него куповини добара.

Изгледа да је дошао крај финансијском свету какав смо познавали – сугерисао је тандем познавалаца Мајкл Луис и Дејвид Ајнхорн у њујоршком листу. Свет је с разлогом штошта замерао Америци али је, кажу, веровао да – она зна шта ради с новцем. То веровање је, додају иронично, и главни разлог што је колапс овдашњег финансијског система изазвао глобалну кризу поверења. Психолошку, ако не и велику – депресију.